

MAKTABGA MOSLASHUV DAVRIDA BOLANING EMOTIONAL HOLATI

Choriyeva Durдона Anvarovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

“Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim” fakulteti

Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrasida dotsenti, PhD

Choriyevadurdona76@gmail.com

Murodxo'jayeva Zulxumor Mo'minxo'ja qizi

Omonxonova Muzayamxon Sarvar qizi

“Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi” yo'nalishi

4 kurs talabalari

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning maktabga adaptatsiya davri, bolaning maktab hayotiga kirishish va yangi muhitga adaptatsiya jarayonining muhim shartlari yoritilgan.

Tayanch so'zlar. Adaptatsiya davri, kreativ ijodkorlik, ijtimoiy muhit, xavotir, stress, mustaqillikni rivojlantirish, kognitiv adaptatsiya.

Аннотация. В статье рассматривается период адаптации детей дошкольного возраста к школе, важные условия вступления ребенка в школьную жизнь и процесс адаптации к новой среде.

Ключевые слова. Период адаптации, творческое творчество, социальная среда, тревожность, стресс, развитие самостоятельности, когнитивная адаптация.

Abstract. This article examines the period of adaptation of preschool-aged children to school, the important conditions for a child's entry into school life, and the process of adaptation to a new environment.

Keywords: Adaptation period, creative expression, social environment, anxiety, stress, development of independence, cognitive adaptation.

Bolaning maktabga adaptatsiya davri – bu bolaning maktab hayotiga kirishish va yangi muhitga adaptatsiya jarayonidir. Maktabga borish bolalar uchun hayotlaridagi muhim bosqichdir, chunki bu davrda ular ko‘plab yangi o‘zgarishlarga duch kelishadi: yangi tartib, yangi talablarga rioya qilish, o‘qituvchilar va boshqa bolalar bilan muloqot qilish va boshqalar. Bu jarayon bolaning psixologik, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Maktabga adaptatsiya bolaning yangi sharoitlarga va ijtimoiy muhitga o‘rganish jarayonidir. Bu jarayon turli bosqichlarga bo‘linadi va har bir bola o‘ziga xos tarzda moslashadi. Maktabga kirish bolaning har tomonlama rivojlanishiga ta’sir qiladi va uning kelajakdagi muvaffaqiyatiga asos bo‘ladi.

Bolaning maktabga kirish davri psixologik nuqtai nazardan juda muhimdir. Bolalar uchun yangi maktab hayoti ko‘plab noaniqliklarni, xavotirlarni va yangi talablarni o‘z ichiga oladi.

Bu davrda bolaning psixologik holati quyidagilarni o‘z ichiga olishi mumkin:

- Xavotir: Ba’zi bolalar maktabga borishdan qo‘rqishadi, chunki ular yangi muhitga adaptatsiya uchun tayyor emas yoki yangi tartibni qabul qilishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ular o‘qituvchilar, sinfdoshlar yoki maktabdagi qo‘llaniladigan yangi tartiblarni tushunmasliklari mumkin.

- Stress: Maktabga birinchi marta kirgan bolalarda stress alomatlari bo‘lishi mumkin. Bu nafaqat yangi muhitga o‘rganishga bog‘liq, balki ijtimoiy qiyinchiliklar, o‘qishdagi muvaffaqiyat va boshqa muammolarga ham aloqador bo‘lishi mumkin.

- Mustaqillikni rivojlantirish: maktabga borish bilan bolalar mustaqillikka erishadilar, chunki ular endi o‘z vaqtlarini boshqarish, uy vazifalarini bajarish va boshqa mas’uliyatlarni o‘z zimmasiga olishadi.

Maktabga kirish, bolaning yangi ijtimoiy muhiti bilan tanishishi demakdir. Bolalar maktabda o‘z sinfdoshlari bilan muloqot qilishni o‘rganadilar, yangi do‘stlar orttiradilar va turli ijtimoiy rollarni o‘zlashtiradilar. Bu davrda quyidagi ijtimoiy o‘zgarishlar yuz berishi mumkin:

- Yangi odamlar bilan tanishish: maktabga kirgan bola o'qituvchilar va sinfdoshlar bilan yaqindan tanishadi. Ularning yondashuvi, o'zaro muloqot qilishlari va ijtimoiy qoidalarini o'rganish muhimdir.

- O'zini ifodalash: maktabdagi yangi muhit bolalar uchun o'z fikrlarini ifoda etishda, boshqalar bilan o'zaro munosabatlarni qurishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Bu davrda ular o'zini ifodalash, boshqalar bilan muomala qilish ko'nikmalarini o'rganadilar.

- Gruppada ishlash: maktabda bolalar jamoaviy ishlar bajarishadi. Ular birgalikda ishlashni, hamkorlik qilishni va turli ijtimoiy rollarni bajarishni o'rganadilar.

Bolaning maktabda yangi bilimlarni o'rganish va bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rganish davri kognitiv adaptatsiya bilan bog'liqdir. Bu jarayon bolaning aqliy rivojlanishini ko'rsatadi. Maktabga kirish bilan bolaning o'z o'qish va o'rganish uslubi ham o'zgaradi.

Kognitiv adaptatsiya quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- O'rganish tartibi: maktabga kirgan bola yangi o'qish tartibiga moslashadi. Uy vazifalarini bajarish, darsga tayyorlanish va o'qituvchining talablariga javob berish kabi mas'uliyatlar unga yuklanadi.

- Diqqatni jamlash: maktabda bolaning diqqatini darsga va o'qituvchining ko'rsatmalariga to'g'ri yo'naltirish juda muhimdir. Bu davrda bolaning diqqatini jamlash va o'qishga bo'lgan munosabatini shakllantirish uchun turli pedagogik yondashuvlar talab etiladi.

- Mavzularni o'zlashtirish: maktabdagi dastlabki o'quv yili bolalar uchun yangi bilimlarni o'rganish va mustahkamlashga qaratilgan bo'ladi. Bola o'quv jarayoniga va o'qish tizimiga adaptatsiyai, turli mavzularni tushunishi va o'zlashtirishi kerak.

Maktabga adaptatsiya jarayonida o'qituvchilar va ota-onalar bolaning asosiy yordamchilari hisoblanadi. Ular bolaga yangi muhitga o'rganishda, xavotirlarni engishda va o'ziga bo'lgan ishonchni oshirishda yordam berishlari kerak.

- Ota-onalar: ota-onalar bolaning maktabga borishga tayyorligini aniqlashda va bolani rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular bolani qo'llab-quvvatlash, maktabdagi yangi talablarga tayyorlash va uning psixologik holatini kuzatishlari zarur.

- O'qituvchilar: o'qituvchilar bolaning yangi muhitga adaptatsiya jarayonida yordam berishlari, uni qo'llab-quvvatlashlari va o'qish jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etishda yordam berishlari kerak. O'qituvchilar, shuningdek, bolalarning xavotirlarini tushunishlari va ularni o'ziga xos tarzda qo'llab-quvvatlashlari lozim.

Bolaning maktabga adaptatsiya davri ko'pincha birinchi o'quv yilining birinchi qismini qamrab oladi, ammo bu davr har bir bola uchun individual ravishda farq qiladi. Ba'zi bolalar birinchi o'quv yilida tezda moslashib ketishadi, boshqalari esa ko'proq vaqt talab qiladi. Adaptatsiya jarayoni yakunlangandan so'ng bola maktabda o'z o'rnini topib, o'qish, o'rganish va ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, bolaning maktabga adaptatsiya davri uning hayotidagi muhim bosqichlardan biridir. Bu davrda bola ko'plab yangi o'zgarishlarga duch keladi, yangi tartibga o'rganadi va ijtimoiy, psixologik, kognitiv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Maktabga adaptatsiya jarayoni bolaning kelajakdagi o'qishdagi muvaffaqiyatiga asos bo'lib, ota-onalar va o'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashi orqali muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kayumova N. "Maktabgacha pedagogika" Darslik 2013 y.
2. Ibragimova G., Choriyeva D. "Maktabgacha ta'limda pedagogik diagnostika" 2020 y.
3. Choriyeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.

5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Choriyeva, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOIIY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.014> Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.
9. Chorieva, D. A. BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY MAHORATLARINI OSHIRISH YO'LLARI. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI, 385.
10. Anvarovna, C. D. (2024). MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATION. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 58-62.
11. Anvarovna, C. D. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 48-53.
12. Anvarovna, C. D. (2024). TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DIAGNOSTIK SAMARALI METODLARDAN

FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 54-57.

13. Choriyeva, D., & Ahmadova, S. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 1(2-3).

14. Durдона, C. (2023, December). KREATIVLIK ORQALI BOLALARNING QOBILYATLARINI OSHIRISH. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 12, pp. 302-305).

15. Durдона, C. (2023). BOLALARDA KREATIVLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 265-270.

16. Choriyeva, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOIIY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).

17. DURDONA, C., & SHAHNOZA, K. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O'RNII. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(7), 191-196.

18. Ochilova, X. S. (2025). MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARDA KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI. Inter education & global study, (1), 319-324.

19. Ochilova, X. S. (2025). MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARDA KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI. Inter education & global study, (1), 319-324.